

**Zeidler Miklós: A labdaháztól a Népstadionig.
Sportélet Pesten és Budán a 18-20. században**
Budapest, Kalligram Kiadó 2012. 352 lap

Szerző munkája a tavalyi nyári könyvhét egyik újdonsága volt. Az öt kisebb tanulmány a budapesti sporttörténet kezdeteit mutatja be úgy, hogy mellette társadalomtörténeti kitekintést is ad. A könyv egyedülálló és hiánypótló, hiszen a magyar sporttörténet témájában ilyen összefoglaló és alapos mű még nem született.

Zeidler Miklós történész az ELTE elismert oktatója, akinek fő kutatási területe a két világháború közötti magyar külpolitika és a revízió, amiről már több könyve* is megjelent. A magyarországi sport történelmének kutatása – saját szavaival élve – „...kikapcsolódást és felüdülést jelentettek...” (9. old.) számára. Az olvasó számára pedig ez a kikapcsolódás egy könnyen érthető, olvasmányos könyv létrejöttét eredményezte.

A kötet öt tanulmánya az előszóval, a képek jegyzékével és a források valamint a felhasznált irodalom megjelölésével összesen 352 oldalt tesz ki. A gazdag képanyag, a korabeli idézetek és újságkivágások bemutatása még élvezetesebbé teszik a művet.

Az első fejezet – „Ember képét hordó majom forma lajhár” (13–51. old.) – a rendszeres testmozgást, a testi nevelést szorgalmazó nézeteket sorolja fel, hogy ezt követően feltárja azok hatását a megfelelő magyarországi szakirodalomra, gondolkodásra, felfogásra. Ismerteti brit (Locke) és francia szerzők (Rousseau) műveit, melyek nagy hatással voltak a német (Basedow), s így közvetve a magyar szakemberek (Mátyus István, Zsoldos János, Vieth professzor) gondolkodására is. A korai, csak orvosok által írt általános művektől eljutunk az összetett pedagógiai módszereket és konkrét testgyakorlatokat is bemutató tanulmányokig. A fejezetet különösen érdekessé teszi a testgyakorlás előnyeiről korabeli nyelvhasználatban íródott rímes versek köz-

lése, amelyek a mai olvasó számára kissé furcsának tűnhetnek, mégis napjainkig érvényes tanácsokat adnak:

„De mikor felhevült tested 's gyomrod te-le,

A víz könnyen meghűt, ne menj akkor be-le.” (45. old.)

A második fejezetben – „Angol hatások a magyar sport kezdeteire” (51–105. old.) – megismerjük, hogy melyek voltak azok a szigetországból származó minták, amelyek hatást gyakoroltak a magyar sport alakulására. A mai értelemben felfogott sport gyökerei egészen a 19. századig nyúlnak vissza. A hazai sportéletet az arisztokraták kiemelkedő szerepe jellemezte (ők rendelkeztek megfelelő pénzügyi háttérrel), a némettség jelenléte (az erős magyar középosztály hiánya miatt), és a parasztság távolmaradása. A korszak kiemelkedő sportemberei, mint Wesselényi Miklós báró, a „magyar Herkules”, vagy Kendeffy Ádám gróf, aki atléta és remek lovas volt, mind sokat tettek egy-egy sportág elterjedéséért. Különösen fontos Széchenyi István szerepe a lóversenyzés, vívás, evezés meghonosításában, Esterházy Miksa gróf nevéhez fűződik az atlétika elterjesztése és a MAC (Magyar Athletikai Club) megalapítása, továbbá a MAC szárnyai alól kinőtt labdarúgás egyre népszerűbbé válása, mivel ez a sportág túl tudott nőni azon, hogy kizárólag a felsőosztály sportja legyen.

A könyv harmadik fejezetében – „Clair Ignác testgyakorlati iskolája” (105–131. old.) – a Clair Ignác és felesége által vezetett tornaiskola részletes történetével ismerkedhetünk meg. Ez az iskola volt a magyar tornasport közvetlen előzménye. Olvashatunk a kezdeményezés társadalmi háttéréről is, hiszen a tornasport ekkor még főleg a fővárosi polgárság számára elérhető testgyakorlási formát jelentett, de fontos az is, hogy rendszeres, és lányok számára is igénybe vehető testgyakorlási alkalmakat teremtett. Nem mellékes, hogy Clair Ignác iskolájából alakult ki a Nemzeti Torna Egylet is, ahol Magyaror-

* Zeidler Miklós: A revíziós gondolat, Budapest, Osiris kiadó, 2001; Ugyanő: A magyar irredenta kultusz a két világháború között, Budapest, Teleki László Alapítvány, 2002.

szágon elsőként indult meg a tornaoktatói képzés.

A kötet negyedik fejezete – „100-ak könyve, Magyarország legkedveltebb sportolói 1927-ben” (131–209. old.) – a Nemzeti Sport által meghirdetett szavazásos „kedvencverseny” eredményeit elemzi. Rávilágít arra, hogy a 100 legnépszerűbb sportoló megszavazásakor mennyire nem csak a sportolói teljesítmény döntött, hanem a sportegyesületek közötti erő és pénzviszonyok (ki tudott nagyobb szavazótáborra aktivizálni), a sportág ismertsége és népszerűsége, valamint a főváros elsőbbsége a vidékiekkel szemben. Ez az egyik legérdekesebb fejezet, amely betekintést enged a kor embereinek gondolkodásába és a sportolók társadalmi háttérébe, de olvasását megnehezíti, hogy közben nagyon könnyű belekavarodni a percentilisek és százalékok halmába.

Az ötödik, és egyben utolsó fejezetben – „A nemzeti stadiontól a Népstadionig” (209 – 315. old.) – végigkövethetjük a budapesti Népstadion elhelyezése, tervezése és építése körüli huzavonákat, konfliktusokat. Kezdve a

helyszín kiválasztása körüli nehézségektől (Vérmező, Óbuda vagy Lágymányos), a tervek sokszínűségén át (Hajós Alfréd, Maróti Géza, Bierbauer Virgil tervei) a hivatalok döntésképtelenségéig, hogy végül 1948–1953 között a politikai akaratnak megfelelően a stadion a mai helyén felépüljön.

Zeidler Miklós könyve máig aktuális problémákra keresi a válaszokat. Ilyen a rendszeres testmozgás kérdése: a Clair Ignác által bevezetett gyakorlatok bizonyítják, hogy már régen is fontosnak tartották a rendszeres testgyakorlást, ma pedig újra megemelik – vagy inkább visszaemelik – a testnevelés órák számát az iskolákban. A másik, főleg Debrecen számára aktuális probléma a stadion építése, és annak számos buktatója, amely hatvan év elteltével sem sokat változott (lásd a hivatalok hozzáállását és a finanszírozási nehézségeket).

Mindezen napi gondok ellenére a könyv remek kikapcsolódást nyújt az igazi sportkedvelőknek.

Sághy Annamária